

CELOSTNI PRISTOP K RAZVIJANJU BRALNE PISMENOSTI

Povzetki sekcijских predstavitev

11.30-13.00

Modra dvorana 1: **BRANJE V RAZNOJEZIČNEM OKOLJU**

1. Sekcijska predstavitev: **Učenje jezika v večjezičnem in večkulturnem okolju**

Barbara Lesničar

barbara.lesnicar@zrss.si

Zavod RS za šolstvo

Obvladovanje enega ali dveh jezikov je za tri četrtine svetovnega prebivalstva čisto običajna stvar (Crystal 2005:409). Čeprav uradne statistike ni, je pri obstoju približno 200 držav in 6000 jezikov (Grimes, 1992) mogoče trditi, da različni jeziki prihajajo v stik in tako ustvarjajo pogoje za večjezičnost. Običajno se to izraža kot dvojezičnost posameznika.

Različni avtorji razumejo pojem večjezičnosti na različne načine. Eden izmed t.i. mitov o večjezičnosti se nanaša na dejstvo, da učenje dveh jezikov otroka zmede in zmanjša njegov intelektualni potencial (Kandolf 1998). Vendar moramo ob tem upoštevati dejstvo, da se otroci priseljencev v šoli pogosto znajdejo v stresni situaciji, ki ne izvira samo iz dejstva, da so soočeni z dvema jezikoma, temveč je pogojena tudi z za njih novim kulturnim okoljem.

Poleg tega danes govorimo tudi o raznojezični in raznokulturni zmožnosti. Vizija raznojezičnosti iz SEJA (2001) daje veljavo kulturni in jezikovni raznolikosti na ravni posameznika. Zavzema se za to, da bi naj učenci kot "družbeni agensi" izkoristili vse svoje jezikovne in kulturne vire ter izkušnje, da bi bili lahko v celoti dejavni v družbenih in izobraževalnih kontekstih in bi pri tem dosegli medsebojno razumevanje, dostopali do znanja in s tem širili svoj jezikovni in kulturni repertoar.

Zaključimo lahko, da je učenje jezika v večjezičnem in večkulturnem okolju obogatitvena izkušnja, ki omogoča posameznikom, da razvijajo svoje jezikovne sposobnosti in hkrati spoznavajo različne kulture. Ta proces prinaša številne prednosti, saj učenci ne le pridobivajo jezik, ampak tudi razvijajo medkulturno ozaveščenost, toleranco in sposobnost komunikacije v raznolikem okolju. Poleg tega učenje v večkulturnem okolju spodbuja medsebojno razumevanje in sprejemanje različnosti. Učenci postanejo bolj odprti do drugačnih pogledov, tradicij in vrednot, kar krepi njihovo globalno ozaveščenost. Ta medkulturni dialog ne le prispeva k večji kulturni občutljivosti, ampak izboljšuje sposobnost reševanja problemov in spodbuja sodelovanje.

2. Sekcijska predstavitev: **Bralna pismenost v večjezičnem okolju**

Elvira Garibović

elvira.garibovic@sfpkr.si

Osnovna šola Franceta Prešerna Kranj

Bralna pismenost je ključnega pomena za uspešno soočanje z družbenimi izzivi danes in v prihodnje. Gre za temeljno ključno kompetenco, saj je pomembna za našo učno in poklicno uspešnost in je bistvena za druge pismenosti kot tudi za vseživljenjsko učenje. Je stalno razvijajoča se zmožnost posameznika in posameznice za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij. Ta zmožnost vključuje razvite bralne veščine, razumevanje prebranega in bralno kulturo. Zato je temelj vseh drugih pismenosti

in je ključna za razvijanje posameznikovih in posamezničnih sposobnosti ter njuno uspešno sodelovanje v družbi. (Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti 2019-2030)

Učenci priseljenci so že nekaj let del našega učiteljskega vsakdana. Iz leta v leto njihovo število narašča, prihajajo iz različnih držav, kar pomeni tudi različna kulturna, jezikovna in socialna okolja. Da bi zagotovili enakopravnost in pravičnost, je doseženo raven bralne pismenosti treba spremljati med vsem prebivalstvom in načrtno odpravljati morebitne razkorake med družbenimi skupinami in posamezniki. (Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti 2019-2030)

Velik pomen pri razvoju bralne pismenosti ima sodelovanje s šolsko knjižnico, saj je pravilna izbira bralnega gradiva, najprej v obliki slikopisov, šele kasneje preprostih slikanic, ključnega pomena. Gradivo mora biti bralni zmožnosti in ne starosti primerno. Pri vseh starostnih skupinah je treba razvijati bralno kulturo in jih spodbujati tudi k prostočasnemu branju.

Bralna pismenost je stalno razvijajoča se zmožnost, ki jo izkazuje posameznica/posameznik, z obvladanjem gradnikov pismenosti. (Bralna pismenost, opredelitev in gradniki, 2022). Pri učencih priseljenic gre razvoj bralne pismenosti počasneje, saj komaj postavljajo temelje slovenskega jezika. V predavanju bo mogoče slišati, kako se uspešnost pri doseganju določenih gradnikov razlikuje od primera do primera, na kar vpliva tako motiviranost za delo, kot stopnja jezikovne zmožnosti, s katero se učenec priseljenec vključi v pouk in okolje, iz katerega prihaja ter spoznati konkretne primere različno uspešnega dela z učenci priseljenci.

Večjezično okolje je priložnost za učenje mnogih veščin, poleg bralne pismenosti tudi razvoja strpnosti, sodelovanja, prilagajanja in medsebojne pomoči. Če vzpostavimo pozitivno klimo v razredu, kjer so vključeni tudi učenci iz drugih jezikovnih okolij, se eni od drugih lahko veliko naučimo in je uspeh zagotovo boljši in bolj trajen.

3. Sekcijska predstavitev: **Spodbujanje bralne pismenosti učencev priseljencev**

Staša Sabatucci

stasa.sabatucci@guest.arnes.si

Osnovna šola Grm

Med učenci OŠ Grm je vsaj četrtnina takih, ki jim slovenščina ni materni jezik. S slovenščino se tako srečajo šele v vrtcu, ob vstopu v šolo ali pa gre za učence priseljence, ki se med letom vpisujejo na OŠ Grm. V prispevku bosta predstavljena dva načina za spodbujanje bralne pismenosti teh učencev.

Pri učencih, ki jim slovenščina ni materni jezik, se bralna pismenost razvija tako v maternem jeziku kot v slovenščini. Zato učence in starše spodbujamo k ohranjanju in razvijanju njihovega maternega jezika, saj je to osnova za nadaljnje učenje drugih jezikov. To dosegamo preko projektov, kot je na primer bralna značka v maternem jeziku.

Starše učencev prve triade, za katere je slovenščina drugi jezik, pa želimo tudi opolnomočiti, da bodo znali pomagati svojim otrokom pri razvijanju besedišča v slovenščini, saj je dobro poznavanje jezika osnova za učno uspešnost pri skoraj vseh predmetih. Šola v pouk načrtno vnaša elemente formativnega spremljanja, elemente, kot so učna pot, dokazi o znanju in samovrednotenje pa smo predstavili tudi staršem priseljenecem na roditeljskem sestanku, kjer so dobili tudi konkretna orodja, s katerimi bodo lahko podprli svoje otroke pri usvajanju slovenskega jezika.

Modra dvorana 2: RAZVOJ BESEDIŠČA IN POGOVOR O PREBRANEM

1. Sekcijska predstavitev: Razvoj besedišča kot temelj pismenosti

Tomaž Petek

Tomaz.Petek@pef.uni-lj.si

Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani

Besedišče, ki ga učenci načrtno ali spontano usvajajo med izobraževanjem pa tudi zunaj njega, vpliva na razvoj njihove sporazumevalne zmožnosti, njegov obseg in kakovost pa sta neposredno povezana z (ne)učinkovitostjo bralnega razumevanja in bralno pismenostjo na splošno. Za učence je namreč ustrezno obvladovanje besedišča pomemben dejavnik na poti do njihove učne uspešnosti, ker pri vseh predmetih omogoča bralno razumevanje, to pa vodi v uspešno reševanje najrazličnejših učnih nalog, ki z leti šolanja postajajo vse kompleksnejše. Temelje za razvoj besedišča pri učencih je treba vzpostaviti že zelo zgodaj, nato pa jih intenzivno širiti v predšolskem obdobju ter jih razvijati na vseh izobraževalnih stopnjah. Pomagamo si lahko z večstopenjskim modelom za širjenje besedišča učencev pri pouku: 1) širjenje besedišča s poslušanjem in pogovarjanjem; 2) z opazovanjem ali gledanjem slik; 3) z vizualizacijo; 4) z didaktično igro; 5) z glasbo; 6) z branjem in s pisanjem; 7) z uporabo digitalnih jezikovnih priročnikov. Zavedati se je treba, da učenje jezika, krepitev zavedanja o pomembnosti tega področja in razvijanje pismenosti niso le v domeni slovenščine kot učnega predmeta in učiteljev, ki ta predmet poučujejo, ampak vseh, ki prihajajo v stik z učenci, ne glede na njihovo matično stroko. Vloga šole je pri širjenju besedišča učencev zelo pomembna, ker lahko omogoča enakovredne pogoje za vse, družinsko okolje pa ne prinaša enakih vzpodbud za vse učence. Svoj del odgovornosti za razvoj (bralne) pismenosti prebivalcev celotne države pa prevzema tudi Vlada Republike Slovenije, ki je sprejela Nacionalno strategijo za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030.

Ključne besede: besedišče, pismenost, šola, učitelj, učenec

2. Sekcijska predstavitev: Izbira besedil za branje na razredni stopnji

Alenka Rot Vrhovec

alenka.rot@pef.uni-lj.si

Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani

V Sloveniji ne moremo in ne smemo biti zadovoljni z rezultati, ki sta jih pokazali zadnji mednarodni raziskavi bralne pismenosti PISA in PIRLS. PISA (2022) je pokazala, da kar 26 % slovenskih učencev in učenek ne dosega temeljnih bralnih veščin in ta delež se je v primerjavi z l. 2018 znižal za 8 %. Najvišjo raven bralne pismenosti dosega le 4 % slovenskih petnajstletnikov. Enako kot v večini držav, vključenih v omenjeni raziskavi, slovenski dečki dosegajo v primerjavi z deklicami slabše rezultate in so za branje manj motivirani. Rezultati silijo k razmisleku o tem, kaj spremeniti, da bi se stanje izboljšalo. Posrednih in neposrednih dejavnikov vpliva na bralno pismenost je veliko in eden izmed njih je besedilo. Pri izbiri besedil se je treba zavedati naslednjega:

- Da morajo biti besedila otroku bralni izziv.
- Da je treba dati prednost kakovosti in ne količini besedil.
- Da je treba spremeniti kriterije primernosti besedil, tj. da namesto dovolj lahkega besedila izbiramo primerno (vsebinsko in jezikovno) zahtevno besedilo ter primerno dolgo.
- Da je treba izhajati iz interesov otrok, kljub temu pa morajo biti pri tem usmerjeni k doseganju ciljev pouka slovenščine (Saksida, 2015).
- Da z besedili razvijamo interes za branje, še posebej pri dečkih.

- Da je treba otrokom ponuditi neumetnostna in umetnostna besedila, vendar slednja niso primerna za razvijanje tehnike branja.
- Da izbira besedil temelji na otrokovem poznavanju besedišča. Pri poznavanju manj kot 95 % besed iz besedila je razumevanje tega ogroženo (Marjanovič Umek, Fekonja Peklaj, Pečjak, 2012).
- Da besedila otrokom omogočajo pozitivno izkušnjo otrok, učitelju pa pripravo ustreznih nalog za razvijanje bralnega razumevanja otrok.
- Da so besedila aktualna in avtentična/izvirna, a po potrebi ustrezno prirejena. Omogočajo naj pogovor, razmišljanje o prebranem, otroke naj spodbujajo k odzivu, jim omogočajo povezovanje prebranega z njihovim predznanjem in izkušnjami ter omogočajo uporabnost prebranega v praksi.
- Da besedila niso prezahtevna za otroke na frustracijski stopnji branja, za priseljence in dvojezičnike, bralce z nižjimi intelektualnimi sposobnostmi, bralce s specifičnimi učnimi težavami pri branju (npr. dislektike) in za (skrajno) nemotivirane bralce (Marjanovič Umek, Fekonja Peklaj, Pečjak, 2012).

3. Sekcijska predstavitev: Pogovor ob knjigi v predšolskem obdobju

Marija Sivec

marija.sivec@zrss.si

Zavod RS za šolstvo

Pogovor je ena temeljnih metod učenja v predšolskem obdobju, skupno branje pa strategija, ki se ji v kontekstu zgodnjega učenja ter varnega in spodbudnega učnega okolja posveča veliko raziskav pri nas in v svetu (Aram in Shapira, 2012; Nobla et al. 2019, Marjanovič Umek idr. 2020, 2022).

V prispevku bo govor o pomenu skupnega branja za otrokov celostni razvoj ter kakšno vlogo ima pri spodbujanju zgodnje pismenosti in kasnejših stopenj bralne pismenosti. Ob posameznih primerih iz prakse, ki so nastali v sodelovanju z vrtci v razvojni nalogi »Formativno spremljanje«, bomo osvetlili vlogo otroka in vzgojitelja pri skupnem branju, razliko pri branju umetnostnega in neumetnostnega besedila, pa tudi odzive otrok, tj. kako uporaba strategije vpliva na otrokovo počutje, vključenost in napredek v razvoju in učenju (Laevers, 2016).

Avtorice Marjanovič, Fekonja in Hacin navajajo: a) da je odnos med govorom in pismenostjo mnogo bolj kompleksen kot odnos med črko in glasom in b) da so med pogoji, ki pomembno prispevajo k razvoju govora in pismenosti, najpogosteje izpostavljene naslednje dejavnosti: zgodnje socialne interakcije med otrokom in njemu ljubo osebo; skupno branje odraslega in otroka; simbolna igra; pogovor z otroki v vsakdanjih situacijah (Marjanovič Umek, Fekonja in Hacin Beyazoglu, 2020).

Kakovostno učenje je celostno in v njem se neločljivo povezujejo spoznavno, čutno-gibalno, čustveno in socialno-odnosno področje otrokovega razvoja in učenja. Zato je pomembno vzpostaviti učno okolje, ki povezuje gibanje, jezikovno učenje, reševanje problemov, sodelovanje, globinski pristop“ (Marentič-Požarnik 2021). Avtorica L. Plut Pregelj pri tem opozarja: »Prehod v prvi razred je postopen proces. Največja težava je, da otroka prepogosto ne poslušamo. V glavi imamo cilje, program, ki ga hočemo izvesti ne glede na to, kaj se dogaja z otrokom, kaj doživlja in nam sporoča. Nujno je, da otroku prisluhnemo in ga podpremo tam, kjer to potrebuje ... Upoštevanje otroka, njegovih zmožnosti, nagnjenj in izkušenj ... je izhodišče za poučevanje in doseganje ciljev« (Plut Pregelj 2013).

Zelena dvorana: **BRANJE KNJIŽEVNIH BESEDIL**

1. Sekcijska predstavitev: **Branje književnih besedil v prvem razredu in odziv nanje**

Barbara Meglič

barbara.meglic@osenams.si

Osnovna šola I Murska Sobota

Slabi rezultati raziskave PISA nas morajo vse, ki se ukvarjamo z bralno vzgojo otrok, predramiti, saj je naš cilj, da vzgojimo in izobrazimo funkcionalno pismene otroke. Bralno znanje in spretnosti so nujno potrebne na različnih področjih znanja in za pridobivanje informacij je potrebno predvsem dobro branje. K temu pa neizpodbitno sodi tudi, da znamo prebrano kritično in analitično presojati ter da informacije lahko uporabimo. (PISA, 2022)

Čas je, da nehamo iskati izgovore, da so otroci v 1. razredu za kritično razmišljanje premajhni, in da s skupnimi močmi poiščemo pot do rešitev ter opolnomočenja otrok na bralnem področju, da se bodo razvili v kritične in aktivne državljane. Med poukom ustvarimo varno in spodbudno okolje, da bodo ob spodbudah in sprva vodenih dejavnostih postali mali kritični misleci. Tako jih najprej vzgojimo v pozorne in aktivne poslušalce, ki bodo znali razmišljati s svojo glavo. Prebrane vsebine povezujemo z lastnimi izkušnjami, besedilo interpretiramo, analiziramo in kritično presojamo, ovrednotimo (od vsebine, junakov, kraja, časa dogajanja, jezika in sloga). Med obravnavo književnih besedil razvijamo kritično odzivanje, spodbujamo različne poglede nanje in prav o tem, s katerimi dejavnostmi otroke motiviramo za pisanje, jih spodbujamo k vrednotenju literature in razmišljanju o njej, bom spregovorila v prispevku. Navedla bom nekatere ideje, dejavnosti in poti do ustvarjalnega vzdušja v razredu, v katerem se vsi počutijo motivirane za sodelovanje in izražanje lastnega mnenja in stališč. Da pa bodo otroci o prebranem lahko kritično razmišljali, z dejavnostmi spodbujamo bralno motivacijo, da bodo radi brali tako v šoli kot doma, zato bom tudi zanjo predstavila nekaj idej.

Vir:

Šterman Ivančič K. in Mlekuš A., 2022. Program mednarodne primerjave dosežkov učencev in učenk – PISA 2022

2. Sekcijska predstavitev: **Branje in ustvarjanje stripa na razredni stopnji**

Polonca Legvart

polona@osbp.si

Osnovna šola bratov Polančičev Maribor

»Branje (v razredu) je komunikacija, sporazumevanje, srečevanje med tkivom knjige, vrvežem pomenov v njej, in bralci – nepredvidljivost teh zbliževanj in razhajanj je bistvo književnega pouka, daje mu čar in ustvarjalni vzgib« (Saksida, 2008,). Gre za »aktivni pogled na branje«, ki usmerja pozornost na premostitvene procese med prepoznavanjem besed in razumevanjem jezika ter na aktivno samoregulacijo učencev (Duke in Cartwright, 2021). V 1.VIO je ključni proces opismenjevanje, ki je najtesneje povezano s književno vzgojo. Poleg analognega branja in pisanja se učenci srečujejo z različnimi književnimi besedili, tudi stripom, torej tudi z večpredstavnostjo ter interaktivnostjo.

Pri stripu gre za vzajemno delovanje podob in besed v pripovedni funkciji. Učenci se z različnimi vrstami stripov srečujejo v učbenikih, revijah, na knjižnih policah. Izbrane stripovske izdaje za otroke so se med učenci 1. in 2. VIO prebile med bolj zaželjene knjige za branje iz veselja, ki je deležno vse večje pozornosti

v pedagoški praksi. Dolgo let je strip veljal kot ničvredna literatura (Kerneža, 2016), še danes pa kot lažja oblika branja. Drugače je pri konstrukciji njegovega pomena.

V prispevku opisujemo razredni projekt »Pišemo, rišemo in pripovedujemo«, v katerem nas je zanimalo, kako učenci 2. razreda razumejo razlike med povedanim (z besedami) in prikazanim (z risbami), kako uspešni so pri razumevanju in ustvarjaju v pripoved vpetega vizualnega jezika, kako v verbalni in vizualni jezik, skladno z razvojnim obdobjem, vključujejo pravila za njegovo rabo (slovnica, pravopis, uporaba govornih oblačkov, uporaba simbolov in kod ipd.) in kako uspešni so pri njegovem branju, oziroma upovedovanju.

Z opisanim akcijskim primerom smo želeli opisati vlogo učitelja pri ustvarjanju pogojev za komunikacijo z literarnim besedilom kot je strip in s tem za njegovo čim popolnejše dekodiranje. Izhajamo iz ugotovitve, da je spodbudno okolje pomemben dejavnik, ki vpliva na to, do katere mere bo posameznik v njem lahko razvil svoje potenciale.

Ključne besede: strip, aktivni pogled na branje, verbalni jezik, vizualni jezik, učno okolje

Viri:

- Duke, N. in Cartwright, K. (2021). *The Science of Reading Progresses: Communicating Advances Beyond the Simple View of Reading*. *Reading Research Quarterly*, 56(1), 525–544. <https://doi.org/10.1002/rrq.411>
- Kerneža, M. (2016). Strip kot literarnodoaktivna metoda dela za premostitev razlik med spoloma v bralni pismenosti na razredni stopnji šolanja [Doktorska disertacija]. Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.
- Saksida, I. (2008). *Poti in stranpoti didaktike književnosti*. Izolit.

3. Sekcijska predstavitev: Skupno branje v 4. razredu

Tea Brešan

tea.bresan@osdeskle.si

Osnovna šola Deskle

Različne raziskave¹ dokazujejo kako pomembno je skupno branje za razvoj otroka ter njegovo uspešnost v šoli in življenju. Vemo, da največ na tem področju lahko naredijo starši v predšolskem obdobju. Družinsko branje ne samo spodbuja pozitivno socialno interakcijo in medsebojno zaupanje, ampak razvija otrokov odnos do branja.² Branje ugodno vpliva na otrokov vsestranski razvoj in otroci, ki so jim brali v predšolskem obdobju, imajo kasneje v šoli boljši učni uspeh.³ V šoli pa imamo učence, ki imajo slabši besedni zaklad, ne marajo branja, imajo učne težave... Naloga učiteljev je, da izkoristimo tistih osem ur dnevno, ko so nam zaupani, brez raznoraznih naprav in drugih motečih dejavnikov, in jih navdušimo za branje. Mogoče je navdušimo premočna beseda, saj pri vseh zagotovo ne bomo uspeli, a če se zavejo, da branje ni samo učenje, da predstavlja tudi užitek, da se lahko marsikaj zanimivega naučijo, potem je cilj dosežen. V prispevku predstavim, katere so tiste dejavnosti s katerimi vzbujam veselje in zanimanje do branja v 4. razredu. Na primerih predstavim, kaj je delovalo in kako je potekalo. Govorim o skupnem branju pri pouku slovenščine, o obravnavi neumetnostnih besedil, o spodbujanju skupnega branja pri drugih predmetih, vključno z razrednimi urami, o organizaciji domačega branja in prilagajanja le-tega posameznim učencem s posebnimi potrebami. Razložim, zakaj je pogovor o prebranem besedilu tako pomemben za učence in kako lahko izkoristimo vlogo vrstnikov pri spodbujanju branja. Predstavim vrste besedil, ki jih lahko uporabimo. Pojasnim vlogo branja in zakaj je pomembno, da je učitelj (branja) tudi sam ljubitelj branja. Odrasli se večkrat pritožujemo, da otroci ne berejo. Menim, da je težava v tem, da učenci niso navajani brati. Ena izmed naših nalog je tudi ta, da jih

na to navadimo. »Učitelj je tisti, ki mora učencu povedati, kaj naj naredi z besedilom potem, ko ga enkrat prebere« (Pečjak, 2024).⁴

Viri:

1 Vir: *Bralna pismenost kot izziv in odgovornost / uredila Tatjana Devjak in Igor Saksida, Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2016*

2 Vir: *Bralna pismenost v predšolski vzgoji in izobraževanju / urednica Dragica Haramija; Maribor : Univerzitetna založba Univerze, 2017*

3 Vir: *Tilka Jamnik: Spodbujanje družinskega branja v vrtcu,*
https://www.bralnaznacka.si/upload/13292209334f3a4d4522f32_Druzinsko_branje.doc

4 Vir: *dr. Sonja Pečjak: Razvoj bralne pismenosti v vrtcu in osnovni šoli, predavanje strokovnim delavcem 12. 2. 2024, Dobrovo v Brdih*

Oranžna dvorana: UČENJE BRANJA IN PISANJA

1. Sekcijska predstavitev: Primerjava predznanja pismenosti v začetku 1. razreda

Marija Ropič

marija.ropic@um.si

UM, Pedagoška fakulteta Maribor

Učenci imajo določeno predznanje s področja pismenosti ob vstopu v 1. razred osnovne šole, saj ga spontano pridobivajo v spodbudnem okolju in v vrtcu. Znano nam je, da na opismenjevanje učinkujeta razvito govorno področje in zmožnost glasovnega zavedanja, zato obema področjema posvečamo ustrezno pozornost že v predšolskem obdobju in v začetku osnovne šole. Otroke neprestano obdaja koncept tiska, nekateri že prepoznajo in poimenujejo črke, jih pišejo in spajajo v besede, napišejo svoje ime ipd. V veliko oporo so nam predstavljeni načini spodbujanja zgodnje pismenosti otrok v znanstveni monografiji (Marjanovič et al., 2020).

Poznavanje predznanja učencev omogoča učitelju pri poučevanju v prvem razredu načrtovati pouk, diferenciacijo in individualizacijo.

Namen naše raziskave je bil raziskati razlike v predznanju pri učencih v dveh različnih časovnih obdobjih, med katerima je preteklo šest let. Učence smo preverili z enakom instrumentarijem. Zastavili smo si raziskovalno vprašanje, ali se predznanje v obdobju po pandemiji veča v primerjavi z obdobjem pred pandemijo.

V prvem delu raziskave, izvedenem leta 2017, je bilo preverjenih 256 prvošolcev, v drugem delu raziskave, izvedenem leta 2023, pa 258 prvošolcev. Zanimalo nas je, kakšno je predznanje učencev ob vključitvi v prvi razred, in sicer v zaznavi začetnega/končnega glasu v besedi, prepoznavanju in poimenovanju črk, pisanju črk in besed ter branju besed.

S χ^2 -testom nismo ugotovili statistično značilne razlike v primerjanju posameznih spremenljivk med različnima generacijama prvošolcev. To pomeni, da se predznanje učencev ne povečuje. Kljub temu opažamo, da se je v letu 2023 predznanje učencev zmanjšalo v zaznavi končnega glasu v besedi, prepoznavanju in poimenovanju črk, pisanju črk in besed ter branju besed.

Ugotovitve nakazujejo na pomen posvečanja pozornosti spodbujanju glasovnega zavedanja in ustvarjanju kvalitetnih srečanj s konceptom tiska, ki bosta otroke motivirala za branje.

Viri:

- *Marjanovič Umek, L., Fekonja, U. & Hacin Beyazoglu, K. (2020). Zgodnja pismenost otrok: razvoj, spremljanje in spodbujanje. Založba Univerze v Ljubljani. DOI: <https://doi.org/10.4312/9789610603993>*

- Ropič Kop, M. & Klar Zadravec, S. Zmožnost učencev v branju besed v začetku 1. razreda. V: Žagar, Igor Ž. (ur.), Mlekuž, Ana (ur.). Raziskovanje v vzgoji in izobraževanju: medsebojni vplivi raziskovanja in prakse : [večavtorska znanstvena monografija].
- Brezplačna elektronska izd. Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2021. Str. 43-58, 350-352, tabele. Digitalna knjižnica, Dissertationes, 41. <https://www.pei.si/ISBN/978-961-270-339-4.pdf>, DOI: 10.32320/978-961-270-339-4. 43- 58.
- Ropič Kop, M. (2022). Correlations and regression of the initial and final sound on reading words in the Slovenian language. Revija za elementarno izobraževanje. izd.]. 15, št. 3, str. 357-375, tabele. <https://journals.um.si/index.php/education/article/view/2408>, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-X4MZNK04>, DOI: 10.18690/rei.15.3.357-375.2022.
- Ropič Kop, M. & Klar Zadravec, S. (2022). Učinek branja besed na branje neumetnostnega besedila in bralno razumevanje. V: Mlekuž, Ana (ur.), Žagar, Igor Ž. (ur.). Raziskovanje v vzgoji in izobraževanju : učenje in poučevanje na daljavo – zkušnje, problemi, perspektive : [znanstvena monografija = scientific monograph]. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Str. 49-65, 181-182, tabele. Digitalna knjižnica, Dissertationes, 43. <https://www.pei.si/ISBN/978-961-270-343-1.pdf>.
- Ropič Kop, M. in Vizjak Puškar, N., Klar Zadravec, S. (2023). Vpliv prepoznavanja in poimenovanja črk v 1. razredu na glasovno zavedanje, pisanje in branje. V: Mlekuž, A. (ur.), Žagar, I. Ž. (ur.). Raziskovanje v vzgoji in izobraževanju : izobraževanje učiteljic in učiteljev za raziskovalno učenje in poučevanje : zbornik povzetkov : 8. znanstvena konferenca, Koper, 20. in 21. september 2023. Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2023. Str. 34-35.

2. Sekcijska predstavitev: **Strokovno podprta pedagoška praksa na prehodu iz zgodnje pismenosti v sistematično opismenjevanje**

dr. Katarina Grom
grom.katarina@gmail.com
OŠ Log - Dragomer

V prispevku razpravljamo, kako pri učencih, ki vstopajo v svet branja in pisanja, doseči višji nivo začetne pismenosti, glede na nacionalne smernice, ki v izhodiščih upoštevajo sodobne izzive napredka. Dosežki mednarodnih raziskav PIRLS 2021 in PISA 2022 ter relevantne empirične ugotovitve nagovarjajo strokovne delavce v izobraževanju k zavzetemu udeležanju pedagoške prakse na področju pismenosti, pri čemer se v prispevku osredinjamo k njenim začetkom, tj. formalnemu učenju branja in pisanja, saj zgodnje izkušnje na tem področju razumemo kot temelj za kompleksnejše ravni pismenosti. Namen prispevka je predstaviti učinke povezovanja raziskovalca in pedagoških praktikov v korist kakovostnega izvajanja začetnega branja in pisanja, pri čemer smo pozornost namenili dodatnemu strokovnemu izpopolnjevanju za potrebe pedagoške prakse, ki udeležanja visoka pričakovanja za doseganje višjih bralno-pisalnih dosežkov učencev prvega razreda. Ugotovitve na osnovi strateških dokumentov, znanstveno podprtih raziskav ter monitoringov na več šolah kažejo na: (i) nujnost povezovanja raziskovalcev in pedagoških praktikov v kontekstu doseganja višjih dosežkov na področju začetnega procesa branja in pisanja, (ii) učinkovitost strokovne priprave, smiselnost natančnega načrtovanja, zavzetega aplikativnega udeležanja pedagoške prakse ter nujnost evalvacije pedagoškega procesa (iii) smiselnost vzpostavljanja visokih pričakovanj do učencev, katerih izhodišče je primerna didaktična in metodološka priprava za izvedbo pedagoških dejavnosti mlajših učencev ter (iv) potrebo po zavzeti strokovni odličnosti, ki vsebuje visoko motivacijo, zavedanje pomena stalnega strokovnega izpopolnjevanja ter prevzemanje strokovne odgovornosti. Sklenemo, da strokovno opolnomočenje pedagoških delavcev pozitivno vpliva na poučevalno prakso opismenjevanja, zaradi česar so prvošolci zmožni višje ravni začetnega branja in pisanja. Prikazan pristop upošteva priporočila Računskega sodišča o Bralni pismenosti otrok v Republiki Sloveniji (2020), ki na področju pismenosti nagovarja k prenosu raziskovalnih ugotovitev v pedagoško prakso, dodatno pa so ugotovitve prispevka v tesni povezavi s

smernicami Nacionalne strategije za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030 (2023), saj kažejo na nujnost udejanjanja njegove zasnove v korist višje razviti začetni pismenosti.

Ključne besede: Nacionalne strategije za razvoj bralne pismenosti 2019–2030, pedagoška praksa, povezovanje, višji dosežki, začetna pismenost

3. Sekcijska predstavitev: Individualizirano opismenjevanje in učinkoviti didaktični pripomočki

Katarina Stegenšek

katja.stegensek@os-koper.si

OŠ Koper

V prispevku je opisan individualiziran pristop opismenjevanja v 1. in 2. razredu, ki poteka s pomočjo različnih in učinkovitih didaktičnih pripomočkov.

Ob vstopu v šolo imajo otroci različna predznanja na področju predopismenjevalnih zmožnosti. Ravno zaradi takšnih razlik jim individualiziran pristop pri obravnavi tiskanih črk omogoča, da soustvarjajo svojo učno pot opismenjevanja.

Različne dejavnosti, obogatene z didaktičnimi pripomočki, učencem omogočajo, da so bolj aktivni, samozavestni in motivirani pri začetnem branju in pisanju, pri tem pa razvijajo medvrstniško sodelovanje ter se učijo podajati in sprejemati povratno informacijo.

V varnem in spodbudnem učnem okolju, ob dobro načrtovanem učnem procesu ter ob načelih formativnega spremljanja se učenci učijo v svojem tempu. Na tak način postaja njihova pot učenja vidna, znanje pa kvalitetnejše. Različni didaktični pripomočki naredijo učenje zanimivejše in hkrati zadovoljujejo različne interese ter nivoje znanja.

Viri:

- Holcar Brunauer, A. in drugi. (2017). *Formativno spremljanje v podporo učenju. Povratna informacija, 3. del*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Holcar Brunauer, A. in drugi. (2017). *Vključujoča šola. Formativno spremljanje v podporo vsakemu učencu, 2. zvezek*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Holcar Brunauer, A. in drugi. (2017). *Vključujoča šola. Rutar Ilc, Z. Vodenje razreda za dobro klimo in vključenost, 3. zvezek*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Novak, L. in drugi. (2018). *Formativno spremljanje na razredni stopnji: priročnik za učitelje*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Novak, N. in drugi. (2022). *Postopno, sistematično in individualizirano opismenjevanje in razvijanje bralne pismenosti*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.zrss.si/pdf/Postopno_sistematično_in_individualizirano_opismenjevanje_in_razvijanje_bralne_pismenosti.pdf (5. 7. 2023)
- Pečjak, S. (2009). *Z igro razvijamo komunikacijske sposobnosti učencev*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Poznanovič Jezeršek, M. in drugi. (2018). *Program osnovna šola. Učni načrt (posodobljena izdaja). Slovenščina*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopna na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf (3. 7. 2023)
- Stegenšek, K. (2024). *Individualizirano opismenjevanje in učinkoviti didaktični pripomočki*. *Razredni pouk: strokovna revija za raziskovanje in razvoj področja razrednega pouka*, 25(2), 49–57.

Rdeča dvorana: **BRANJE IN JEZIK OKOLJA TER UČENJE MATERINŠČINE**

1. Sekcijska predstavitev: **Hkratno opismenjevanje v dvojezični OŠ**

Zita Šimonka

simonka.zita@gmail.com

Dvojezična osnovna šola I Lendava

Opismenjevanje otrok je zahteven in dolgotrajen proces, ki zaobjame vse štiri sporazumevalne dejavnosti – branje, pisanje, govorjenje in poslušanje. Kako je pa z otroki, ki ta proces usvajajo v dveh jezikih hkrati?

Model dvojezične vzgoje in izobraževanja na narodno mešanem območju Prekmurja sodi med dvosmerne modele dveh jezikov in kultur (Nečak Lük, 2013). Tako sta v dvojezični osnovni šoli slovenščina in madžarščina učna jezika in učna predmeta. Vsi učenci se učijo oba jezika bodisi kot prvi ali kot drugi jezik. Starši ob vpisu otroka izberejo model opismenjevanja otroka (Varga idr., 2016). Pri tem se poraja vprašanje, v katerem jeziku se bo otrok opismenjeval. Učenci, ki niso uravnoteženo dvojezični, se praviloma prvič opismenijo v svojem maternem/prvem jeziku, nato z zamikom v drugem jeziku (Varga idr., 2016). V kolikor pa ima otrok dovolj razvite jezikovne zmožnosti v obeh jezikih, se lahko opismenjuje hkratno v obeh jezikih (model HOP).

Namen prispevka je osvetliti, kaj sploh je hkratno opismenjevanje, katere so njegove prednosti in pomanjkljivosti ter s pomočjo slikovnega gradiva prikazati, kako tovrstno opismenjevanje poteka v 1. razredu dvojezične osnovne šole.

Kljub bojazni, da je lahko model HOP za otroke obremenjujoč, ugotavljam, da temu ni tako. Otroci, ki so vanj vključeni, so večinoma rojeni v dvojezičnih družinah, zato se zanje jezikovna situacija, ki jo poznajo doma, nadaljuje v šoli. Otroci so motivirani za delo, zahvaljujoč medpredmetni korelaciji med jezikoma (SLJ in MAJ) pa z lahkoto najdejo vzporednice pri obravnavi glasov in črk, kar predstavlja dodatno prednost. K uspešnosti hkratnega opismenjevanja pa v veliki meri prispeva tudi učitelj, ki mora dobro sodelovati z drugim učiteljem v oddelku na področju usklajevanja, dogovarjanja in medsebojnega prilagajanja.

Viri:

- Nečak Lük, A. (2013). *Metodologija jezikovne organizacije dvojezičnega pouka*. V M. Pisnjak (ur.), *Priročnik za učitelje dvojezičnih šol v Prekmurju* (str. 20-26). Lendava: Zavod za kulturo madžarske narodnosti.
- Varga, I. Š. et al (2016). *Izvedbena navodila za izvajanje programa dvojezične osnovne šole*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

2. Sekcijska predstavitev: **Opismenjevanje pri madžarščini kot drugem jeziku**

Renata Časar

renata.casar@dos1-lendava.si

Dvojezična osnovna šola I Lendava

Na narodno mešanem območju Prekmurja skladno z zakonodajo delujejo dvojezični vzgojno-izobraževalni zavodi, ki zagotavljajo pravico pripadnikom madžarske narodne skupnosti do vzgoje in izobraževanja (tudi) v maternem jeziku.

Predmetnik dvojezične osnovne šole je v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju dopolnjen s predmeti slovenščina kot drugi jezik, slovenščina HOP in madžarščina HOP, po celi vertikali pa s predmetoma madžarščina kot materinščina in madžarščina kot drugi jezik. V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju poteka pouk po načelu »ena oseba – en jezik« (Varga idr., 2016), kar pomeni, da poučujeta dva strokovna delavca, eden z visoko kompetenco v slovenskem jeziku, drugi z visoko kompetenco v madžarskem jeziku.

Otroke, ki so uravnoteženo dvojezični, lahko straši vpišejo v model hkratnega opismenjevanja, kjer se istočasno opismenijo v obeh jezikih. Ostali učenci se praviloma prvič opismenijo v svojem maternem/prvem jeziku, nato z zamikom v drugem jeziku (Varga idr., 2016).

V prispevku želim predstaviti dejavnosti in izzive predopismenjevalnega obdobja v prvem razredu in opismenjevanje v drugem razredu pri madžarščini kot drugem jeziku ter pomen slednjega pri izvajanju dvojezičnega pouka. Dotaknila se bom tudi učnih gradiv, ki jih uporabljamo pri pouku.

Učenci, ki se madžarščino učijo na ravni drugega jezika, imajo zelo različno razvito jezikovno zmožnost: od dobesedno nobenega znanja do poznavanja na ravni materinščine, kar postavlja učitelja pred velik izziv. V predopismenjevalnem obdobju ima ključno vlogo razvijanje fonološkega zavedanja, pri čemer dajemo prednost glasovom oz. črkam, ki jih v slovenski abecedi ni. V prispevku bom predstavila primer obravnave nekaterih madžarskih samoglasnikov in soglasnikov, ki se bodisi drugače izgovarjajo, bodisi drugače zapisujejo kot v slovenskem jeziku oziroma jih v njem sploh ni.

Vir:

- Varga, I. Š. et al. (2016). *Izvedbena navodila za izvajanje programa dvojezične osnovne šole*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

3. Sekcijska predstavitev: **Branje v varnem in spodbudnem učnem okolju na narodno mešanem območju**

Aleksandra Čirković
aleksandra.cirkovic@dante-alighieri.si
OŠ Dante Alighieri Izola

Učna ura italijanščine v 1. razredu je bila večjezično izvedena s ciljem, da se italijanski jezik približa učencem tujcem in da se spodbudi njihovo vključevanje (inkluzija). Poleg tega pomembno je bilo spremljanje branja večjezične zgodbe, ki so jo izvajali učitelj in starši.

Starša (konkretno dve mami) sta bila povabljeni, da skupaj z učiteljico izvedeta učno uro in tako vsi trije približajo materne jezike tujim učencem in tudi drugim učencem v razredu. V tem primeru se tuji učenci počutijo sproščene.

Učiteljica je brala v italijanščini, ena mama je brala v slovenščini in druga pa v ruščini, ker so jeziki, ki so največ zastopljeni v tem razredu. Po vsakem branju je v istem jeziku sledilo preverjanje razumevanja ter kratko opisovanje vsebine. Iz besedila so bile izbrane določene besede, ki so bile najprej zapisane v italijanščini. Vsi učenci so jih poskušali priklicati po spominu ter so iste prevajali v drugih jezikih. Tukaj so bili vključeni predvsem učenci tujci. Mame so te prevedene besede zapisale na kartončke na tablo. Sledilo je glasno branje besed v vseh jezikih. V zaključnem delu so ti zapisi bili odstranjeni, da bi lahko posamično prihajali pred tablo in jih postavljali in tako ponavljali naučeno.

Namen take vrste ure je razvijati bralne sposobnosti v varnem in spodbudnem učnem okolju v sodelovanju s starši. Drug namen je poskrbeti za prijetno branje v narodno mešanem okolju, kjer besedilo v italijanščini spremlja tudi besedilo v slovenščini in ruščini, da učenci ne vzpostavijo slab odnos do branja.

Ugotovitve: v narodno mešanem okolju je bistvenega pomena imeti zelo odprt pogled na raznolikost in upoštevati potrebe učencev, da bo branje prijetno. Zelo pomembna sta prisotnost in sodelovanje staršev za razvoj bralnih sposobnosti na harmoničen način v varnem in spodbudnem okolju (tako v šoli kot tudi izven šole).

Vijolična dvorana: **BRANJE JE SKRB VSEH**

1. Sekcijska predstavitev: **Medpredmetno povezovanje v času opismenjevanja**

Simona Podobnik

simona.podobnik@ossklm.si

OŠ Škofja Loka - Mesto

Kot učiteljica prve triade vedno znova iščem nove poti in pristope poučevanja z namenom izboljšanja. Skušam se držati pravila, da jim ponudim različne dejavnosti, ki spodbujajo ustvarjalnost, razmišljanje, poustvarjanje ter kritično mišljenje. Zavedam se, da imam privilegij, ker delam z mlajšimi učenci, kjer res lahko veliko medpredmetno povezujem, v dejavnosti vključujem gibanje in pouk izvajam tudi na prostem. Učenci so s takim načinom dela aktivnejši, bolj motivirani, bolje povezujejo vsakdanje stvari, bogatejši so za izkušnje, ki jim pomagajo tudi pri učnih procesih kot so sklepanje, primerjanje, vrednotenje...

V svojem prispevku bi vam rada predstavila nekaj dejavnosti, ki sem jih izvedla z učenci, pri pouku književnosti, jezika in jih povezala ter nadgradila še z ostalimi predmeti. Učenci so zelo dobro sodelovali, bili nadvse motivirani in s svojim pristopom ter domišljijo pokazali, da z različnimi didaktičnimi pristopi, s poudarkom na formativnem spremljanju, tudi z mlajšimi učenci, lahko sistematično razvijamo bralno pismenost.

Ko načrtujem dejavnost oziroma sklop pazim, da v pripravo vključim čim bolj zanimive strategije pred, med in po branju. To so: metoda šestih klobukov, metoda 5K, kamišibaj, metoda recipročnega razmišljanja in raznolike ustvarjalne dejavnosti pri poustvarjanju. Ugotavljam, da so učenci z uporabo teh metod zelo motivirani za delo, znajo se umiriti pri poslušanju, še posebej velik napredek se kaže tudi pri končnih izdelkih učencev. Vse naštetje je posledica na učenca osredotočenega aktivnega učenja, medpredmetnega povezovanja, ki je podprto s sprotno povratno informacijo in spodbudo učencu. Izpostaviti moram, da poleg naštetih metod velik delež k motivaciji za branje in učenje branja pripomore tudi metoda branja v hoji, različne ustvarjalne gibalne naloge –učenje v gibanju, ki je zagotovo eden od načinov aktivnega učenja.

2. Sekcijska predstavitev: **Soodvisnost bralne in naravoslovne pismenosti**

Andreja Bačnik

andreja.bacnik@zrss.si

Zavod RS za šolstvo

V prispevku bomo preučili pomen bralne pismenosti pri učenju naravoslovja oz. razvoju naravoslovne pismenosti in obratno. V ta namen bomo osvetlili gradnike naravoslovne pismenosti, z vidika razvoja in uporabe strokovnega besedišča in različnih virov, uporabe analogij in modelov, klasifikacije prikazov ter organiziranja znanja. Izpostavili bomo pomen učenja z raziskovanjem in vseh faz le tega, posebej pa sklepanja ter interpretiranja podatkov in dokazov, za razvoj bralne pismenosti.

Ker se nobeno "branje ne odvija v vakuumu", bomo bralno razumevanje osvetlili kot skupni rezultat treh kombiniranih virov (Snow et. al. 2002 v PISA, 2018): bralke/-ca, besedila in dejavnosti ali naloge oz.

namena branja, zaradi česar lahko pri in za naravoslovje ter za bralno pismenost marsikaj dosežemo. Osredotočili se bomo na bralne situacije oziroma kontekst (osebni, javni, izobraževalni, poklicni) ter vrste besedila. Ob tem si bomo izmenjali nekaj uporabnih naravoslovnih virov za učenke/-ce in za nas, kot učitelje/-ice, saj tudi za nas branje predstavlja kognitivno večščino, z naborom specifičnih bralnih procesov, ki jih kompetentne/-i bralke/-ci uporabljajo pri obravnavi besedil, da dosežejo svoje cilje (White et al., 2010).

Prispevek bomo zaključili s premislekom o vprašanju: Če je bralna pismenost temelj vseh drugih pismenosti, zakaj so naši mladostniki/-ce v raziskavi PISA, skozi vsa leta, konstantno uspešnejši v naravoslovnih pismenosti. Te razlike (glede na zasnovo raziskave) predstavljajo svojevrsten paradoks. Vse informirane hipoteze bodo dobrodošle...

3. Sekcijska predstavitev: Dejavnosti za spodbujanje bralne kulture v okviru razširjenega programa

mag. Majda Tamše Horvat

mtamse5@gmail.com

OŠ Podgorje pri Slovenj Gradcu

Številne razprave o povednih dognanjih v zvezi z upadom bralne pismenosti v mednarodno primerjalnem okolju učitelje, ki izvajamo razširjen program, nagovarjajo k iskanju raznovrstnih strategij za dvig bralne kulture otrok. V pričujočem prispevku natančneje predstavljamo strategije, ki se jih pri delu poslužujemo, in jih vrednotimo z vidika vpliva na rezultat. Ta je sicer težko merljiv, a vendar se kaže, da zlasti s spodbudami za razvoj notranje motiviranosti lahko vzgojimo bralca, ki bo bral zaradi lastne želje, lastnega interesa. Le tako branje je namreč vseživljenjsko in prispeva k boljši pismenosti (Pečjak idr., 2006).

Med bralnimi strategijami izpostavljamo dejavnosti, ki potekajo kontinuirano. Med nje sodijo mesečni bralni izzivi, s katerimi učenci raziskujejo posamezno temo ali zvrst besedila ter si poleg književnega pomagajo tudi z drugim gradivom. Primer dobre prakse je tudi vključenost v bralne projekte oz. dogodke, znotraj katerih izvajamo medgeneracijsko branje, ki vključuje deležnike v šoli in okolju. Učencem še posebej priljubljeni so nevsakdanji izbori prostora za branje in bralne dejavnosti na prostem, ki jih priporoča tudi stroka (Novak, 2022).

V prispevku se dotaknemo metod za ohranjanje nivoja motiviranosti učencev, ki omogočajo spremljanje napredka branja. Kot opozarjajo strokovnjaki (Pečjak idr., 2006), zanimanje za branje med učenci z leti upada, zato je pomembno iskati načine, kako ohranjati prvoten interes otrok.

Na podlagi izvedenih dejavnosti ugotavljamo, da s sistematičnim, kontinuiranim izvajanjem in sprotnim spremljanjem ter podporo domačega okolja in deležnikov v skupnosti v razvoju bralne kulture dosegamo napredek.

Viri:

- Pečjak, S., idr. (2006). *Bralna motivacija v šoli merjenje in razvijanje*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Novak, N. (2022). *Jezik in sporazumevanje. Priročnik za učiteljice in učitelje na razredni stopnji. Pouk na prostem*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Velika dvorana: **PODPORA UČENCEM PRI UČENJU BRANJA**

1. Sekcijska predstavitev: **Podpora učencem pri učenju branja**

Doc. dr. Mateja Gačnik

mateja.gacnik@cksg.si

Center za komunikacijo, sluh in govor Portorož; Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem

Sodobni razredi združujejo učence z različnimi značilnostmi. Določena šibka področja, težave ali druge posebnosti učenca in/ali njegovega okolja predstavljajo ovire pri učenju branja. Upočasnjeno ali oteženo učenje branja je lahko posledica zaostanka pri usvajanju veščin branja in pisanja ali pa motnje.

V prispevku bodo predstavljene predvsem težave in motnje na jezikovnih področjih, ki pogosto privedejo do zapletov pri usvajanju branja. Strokovnjaki vse bolj enotno ugotavljajo, da je zgodnji razvoj branja odvisen od fonoloških spretnosti in da so pomanjkljivosti teh spretnosti vzročno povezane s težavami pri učenju branja (Hulme in Snowling, 2013). Kot močne in neodvisne napovedovalce variacij v bralnih spretnostih in težav pri učenju branja izpostavljajo predvsem fonemsko zavedanje, poznavanje povezav med glasovi in njihovimi pisnimi ustreznici ter hitro avtomatizirano poimenovanje (Hulme in Snowling, 2014; Clayton idr., 2020).

Namen prispevka je predstaviti ugotovitve strokovnjakov ter spodbuditi razmišljanje o njihovi aplikativni vrednosti. S poznavanjem ključnih dejavnikov za uspeh pri začetnem učenju branja lahko učitelji in ostali strokovni delavci hitreje in učinkoviteje prepoznajo učence, pri katerih obstaja tveganje za ovirano osvajanje veščine branja ter ustrezneje načrtujejo aktivnosti za pomoč in podporo.

2. Sekcijska predstavitev: **Izvedbeni model spodbujanja, spremljanja in učenja začetnega branja v prvem VIO**

Mag. Tjaša Kanalec, prof. def. in Adrijana Skok, mag. prof. spec. in reh. ped.

tjasa.kanalec@os-tolmin.si in adrijana.skok@os-tolmin.si

Osnovna šola Franceta Bevka Tolmin

Namen prispevka je predstaviti preventivno naravnani model spremljanja in učenja začetnega branja v prvem triletju, katerega sta oblikovali specialni pedagoginji na osnovi kognitivno-vedenjske teorije ter ga nadgradili ob preučevanju domače in tuje strokovne literature. Vključuje več deležnikov, saj poteka sočasno v šoli in doma, v sodelovanju s šolsko in mestno knjižnico, zunanjimi inštitucijami ter ob vzporednem izobraževanju strokovnih delavcev in staršev. Poteka celo šolsko leto. Bralni trening doma sledi konceptu 4 x 4: 4 cikli, 4 tedni, 4 bralni dnevi, 4 minutno glasno branje in 4 minutno tiho branje. Starši spremljajo otroke pri branju in jim nudijo pomoč pri izpolnjevanju bralnih dnevnikov, ki v tretjem razredu vsebujejo še izbrane naloge namenjene razvijanju bralnega razumevanja. Model razvija predbralne in bralne spretnosti v razvojno občutljivem obdobju, omogoča zgodnje odkrivanje otrok z začetnimi odstopanji pri branju in načrtovanje hitre intervencije v obliki dodatnih podpornih oblik pomoči. Posebna pozornost je namenjena učencem iz dvojezičnega okolja ter učencem s posebnimi potrebami kakor tudi boljšim bralcem. Podporne oblike pomoči pri usvajanju branja, tako imenovane Bralne urice potekajo v manjših, homogenih skupinah učencev, po posebej pripravljenem vsebinskem konceptu. Pomemben del modela predstavlja spremljanje bralnega napredka, za ta namen se uporabljajo različni specialno pedagoški preizkusi. Ker je pomembno, da so začetnim bralcem ponujena primerna bralna gradiva so oblikovali diferencirana bralna gradiva za učence prvega in drugega razreda, za tretješolce pa so bila izdelana bralna gradiva za razvijanje bralnega razumevanja na treh zahtevnostnih ravneh po principu preberi-reši-preveri. V sodelovanju s knjižničarji šolske in mestne knjižnice je bila pripravljena zloženka S koraki do branja ter označbe knjig z nalepkami po treh bralnih

stopnjah. Model, ki se izvaja že osmo leto, se je na podlagi vsakoletnih evalvacij, analize rezultatov in spremljanja napredkov otrok, izkazal kot učinkovita in praktična oblika spodbujanja, spremljanja in učenja začetnega branja v najzgodnejšem obdobju izobraževanja. Hkrati pa sinergetsko povezuje vse deležnike, ki so ključni pri spodbujanju razvoja bralne pismenosti pri učencih prvega triletja.

3. Sekcijska predstavitev: **Razvijanje motiviranosti za branje učencev z učnimi težavami s pomočjo terapevtskega psa**

Monika Kuntner

monikak@jozmos.si

Oš Jožeta Moškriča, Ljubljana, Slovenija

Uspešno poučevanje v heterogenih oddelkih inkluzivnih šol zahteva izbiro prilagojenih oblik dela, ki omogočajo dobro diferenciacijo, individualizacijo in personifikacijo pouka. Na izbrani šoli se kot preverjeno učinkovita metoda dela kaže posredovanje s pomočjo terapevtskega psa.

Različne raziskave na področju pomoči s terapevtskimi živalmi kažejo, da učenci s slabo samopodobo raje sodelujejo z živaljo kot s človekom. Pri tem se bolj osredotočijo na aktivnost in pozabijo na svoje omejitve. Učenec se navadno med branjem psa dotika, kar se kaže v povečani sproščenosti in nižjem krvnem tlaku. Postopoma pozabi, kako težko je brati, ter se branja in prihodnjih srečanj začne veseliti. (Friesen, 2009). Zelo pomemben dejavnik je čas, preživet s terapevtskim psom, saj ta pri učencu spodbudi notranjo motivacijo za branje (Becker, 2014).

Strokovnjaki poudarjajo, da je za motivacijo pomembno otrokovo zavedanje, da bo lahko kos zahtevni preizkušnji. Terapevtski pes, ki ne sodi, kako dober bralec je učenec, pripomore k dvigu njegove samozavesti, da lahko dobro opravi nalogo. Branje s pomočjo terapevtskega psa vpliva na otrokov pozitiven odnos do branja in tako tudi do šolskega dela (Kruger in Serpell, 2010).

Na primeru dobre prakse je pokazano, kako posredovanje s pomočjo terapevtskega psa pozitivno vpliva na izboljšanje bralne pismenosti. Pozornost je v prispevku namenjena prikazu dela z manjšo skupino učencev z učnimi težavami, ki se kažejo predvsem pri branju, ob upoštevanju specifičnih individualnih učnih potreb vsakega posameznika. Na tak način je moč zagotoviti bogatejše in bolj kakovostno prilagojeno učno okolje, ki omogoča aktivnejše vključevanje posameznika v pouk.

Viri:

- Becker, J. L. (2014). *Presence of a dog on executive functioning and stress in children with emotional disorders. Doktorska disertacija. Fordham University. 15. 2. 2024, <https://www.proquest.com/openview/e0632dad5a2367a46b327b05c32ff055/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750>.*
- Friesen, L. (2009). *How a Therapy Dog May Inspire Student Literacy Engagement in the Elementary Language Arts Classroom. LEARNING Landscapes, 3(1), 105-122. <https://doi.org/10.36510/learnland.v3i1.320>*
- Kruger, K. A. in Serpell, J. A. (2010). *Animal-assisted interventions in mental health: Definitions and theoretical foundations. V: A. H. Fine (ur.), Handbook on animal-assisted therapy; Theoretical foundations and guidelines for practice, 3rd ed. (str. 33–48). London: Academic Press. Pridobljeno 5. 2. 2024, <http://doi.org/10.1016/B978-0-12-381453-1.10003-0>.*

1. Sekcijska predstavitev: **Vloga staršev v procesu učenja branja**

Sandra Vuleta

sandra.vuleta@guest.arnes.si

Osnovna šola Dragomirja Benčiča – Brkina Hrpelje

V prispevku je predstavljeno, kako pomembna je vloga staršev pri razvijanju zgodnjih bralnih izkušenj pri otroku ob vstopu v šolo. Branje je pomembno za otrokov uspeh v šoli in starši imajo pomembno vlogo pri podpori svojega otroka. Zgodnje vključevanje staršev v otrokove bralne dejavnosti vpliva na njihove boljše bralne dosežke in razumevanje prebranega ter na bogatenje besedišča.

Strokovni delavci v šoli se zavedajo, da so starši neizogiben partner v procesu razvijanja otrokovega branja. Razumljivo je, da šola ne more prevzeti vse skrbi za otrokov bralni razvoj. Ta skrb mora biti skupna šoli in staršem, ki si jo med seboj delijo. Ravno zaradi tega je potrebno poskrbeti tudi za starše in jim ponuditi spodbudno okolje za sodelovanje med njimi in šolo. Strokovni delavci v šoli jim lahko ponudijo in podajo ustrezno podporo skozi konkretne predloge in vaje. Na tak način se starši zavejo, da je ravno zdaj, ko so otroci v 1., 2. ali 3. razredu, pravi čas, da jih podprejo v procesu učenja branja.

Eno najpomembnejših daril, ki jih lahko dajo svojim otrokom, je, da se začnejo zanimati za otrokovo branje in spodbujati njihovo rast in napredek v bralnih spretnostih.

2. Sekcijska predstavitev: **Vključevanje staršev v proces učenja branja**

dr. Karmen Uran

karmen.uran@stanislav.si

Osnovna šola Alojzija Šuštarja, Ljubljana - Šentvid

Zavedanje, da prvošolci prihajajo iz različnih bralnih okolji in tako z različnim bralnim znanjem; izkušnje učiteljice z otroki, ki doživljajo strah/odpor pri branju in željo po domačem igranju; izkušnje s starši, ki čutijo neusposobljenost za branje z otrokom, me je spodbudilo k ustvarjanju bralnih kartonov Bere očka/mami, berem jaz. Že ekološkosistemska teorija (Bronfenbrenner, 1979) poudarja pomen medsebojne interakcije učiteljev in staršev v pomoč in podporo otrokovemu bralnemu razvoju.

Pri oblikovanju bralnih kartonov iščem predvsem tista besedila, ki so otrokom zanimiva (živali, kuharski recepti), imajo znano besedišče (muca, račka), so kratka (da ne izgubijo začetne motivacije), ritmična (izštevanka, uganke), hudomušna in sproščujoča (prijateljstvo). Vrednost bralnih kartonov vidim v tem, da omogočajo različne oblike in funkcije branja: branje z odmevov, sočasno branje, pojoče branje, izmenično branje (vprašanje/odgovor, črne/modre besede), mozaično branje (vsak prebere po eno poved), branje po vlogah, luknjičasto branje besedila brez končnih besed in branje besedil s ponavljajočimi deli (starši berejo težje besede). Učenci, ki že berejo, posegajo po zahtevnejših besedilih, kjer je pri bralnih vajah potrebno dopolniti manjkajoče besede, ugotoviti pravilnost trditve, izmisliti si svoje besedilo in brati v nadaljevanjih. Otrok s pomočjo staršev na igriv in celosten način (oponaša živali v besedilu, igra se pantomimo, ploska, lutka/igračka bere, meče igralno kocko/žreba številke v vreči in išče pripadajoče besede) obogati šolsko branje. Naloga »sovica« otroke spodbuja k samoiniciativnemu odkrivanju in raziskovanju pismenosti.

Otrok in eden od staršev sodelujeta, kar je dobra bralna vaja za sodelovalno učenje v šoli. S temi bralnimi kartoni v večji meri razvijamo strategije za razumevanje branja in funkcionalno pisanje (npr. branje recepta in zapis nakupovalnega listka). Ugotavljam, da skupno družinsko branje bralnih kartonov predstavlja ugoden dejavnik bralne pismenosti, saj otroci v 2. razred vstopajo z bolj razvito tehniko branja, predvsem pa motiviranostjo za branje in zdravo bralno samopodobo, kar pomembno vpliva na učne uspehe.

3. Sekcijska predstavitev: **Vloga odraslega v procesu učenja branja in razvoja bralne sposobnosti**

dr. Kaja Lenič, profesorica razrednega pouka
kajica.lenic@gmail.com, kaja.lenic@guest.arnes.si
Osnovna šola Miroslava Vilharja, Postojna

Kako vzgojni stil staršev in učitelja vpliva na bralno pismenost učencev ob koncu tretjega razreda osnovne šole?

Prispevek govori o vlogi vzgojnih stilov staršev in učiteljev na bralno pismenost učencev konec tretjega razreda osnovne šole. Vzgoja je odvisna od vzgojnega stila: permisivnega, avtoritarnega ali avtoritativnega.

Znanstvena raziskava je vključevala 69 učiteljev, 929 učencev in 968 staršev. Glede na rezultate raziskave v Sloveniji več kot 52 % staršev vzgaja v skladu s permisivnim vzgojnim stilom in najmanj staršev (19,0 %) v skladu z avtoritativnim vzgojnim stilom, čeprav številne raziskave izpostavljajo ta vzgojni stil kot najbolj primeren. Vpliv staršev na bralno pismenost učencev konec tretjega razreda se je pokazal kot statistično pomemben. 38,4 % staršev ne bere knjig, kar postavlja vprašanje, kakšen zgled so lahko svojemu otroku na tem področju. 13,9 % staršev nikoli ne bere pravljic svojim otrokom. Rezultati pokažejo, da učenci, katerih starši se poslužujejo permisivnega vzgojnega stila, v povprečju dosegajo slabše rezultate na testu bralnega razumevanja, v primerjavi z učenci, katerih starši uporabljajo bodisi avtoritativni bodisi avtoritarni vzgojni stil.

Rezultati raziskave pokažejo, da učitelji (glede na njihovo samooceno) v največjem deležu uporabljajo avtoritativni vzgojni stil, medtem ko se permisivnega vzgojnega stila poslužujejo najmanj. Rezultati pokažejo statistično (šibko) značilno razliko med individualnim dosežkom testa bralnega razumevanja in avtoritarnim vzgojnim stilom učiteljev.

Z bralnim testom smo ugotovili, da učenci konec tretjega razreda osnovne šole v povprečju dosegajo le 59,3 % možnih točk in le 2,9 % učencev na bralnem testu dosega več kot 90 % uspeh, kar so rezultati, s katerimi nikakor ne moremo biti zadovoljni.

Oblikovali smo navodila za učitelje in starše, kako lahko izboljšajo bralno pismenost otrok.

Pričujoča znanstvena raziskava je prva, ki v slovenskem šolskem in družbenem kontekstu povezuje bralno pismenost in vzgojne stile ter prinaša povsem nove informacije o njihovi povezanosti.
